

Den falska paradoxen

Om du vill lura på andra människor din ståndpunkt, måste du förstå och främst lära dig den falska paradoxen. Den är det elegantaste av alla vapen i det retoriska fuskets arsenal.

Fuskretorik 1

Hur man vinner debatter trots att man har fel

Den falska paradoxen är ett påstående som läst på det ena sättet är en banal självklarhet och på det andra, avsedda, sättet blir en skriande orimlighet.

Poesi och svält

Typisk är Baudelairens gripande vackra aforsim: "Man kan leva tre dagar utan bröd. Men utan poesi – aldrig!" Det är givetvis en sanning att vi alltid upplever skönhet och längtan, även om vi svälter. Kanske särskilt då. Men det är samtidigt en sanning att de flesta människor faktiskt kan klara sig i veckor eller till och med hela livet utan att köpa Göran Sonnevis senaste diktsamling, vilket emellertid är just vad du vill förneka när du drar till med citatet.

Hit hör överdärliga debattörer som: "Språket hindrar oss och lurar oss". Det går lätt att hitta bevis för satsen vid möten med utlänningar och kulturjournalister. Men lär vi oss mer språk så förstår vi ju inte mindre av vad andra menar utan mer. Ändå tystrar påståendet de flesta motståndare.

Många användbara ordspråk är av den här typen: "Den som försvarar sig, anklagar sig". El-

ler: "Högsta rättvisa är högsta orättvisa". Så sant, så sant. Men inte på det viset du menar då du vill hindra din fiende att framföra fakta till svar på en anklagelse, eller få ett övergrepp rättat.

Ibland är det fråga om en enkel sanning som blir paradoxal bara genom sin användning. Ditt skattefusk försvaras elegant med: "Det måste löna sig att arbeta!" Den konstigaste pedagogik säljer du med att: "Skolan kan inte vara statisk!"

Som retorisk figur är det inte bara effektivt utan ger dig också ett grundmurat rykte för fyndighet, intelligens och djupsinne. Chansen att åka fast är liten. Enda gången jag sett greppet påtalat i skrift är hos den engelske poeten och kritikern Coleridge (1772-1834) som analyserar konkurrenten Wordsworths poesi och finner att den i hög grad består av just såna här påståenden.

Profet

Barnet bör enligt Wordsworth i romantisk anda vördas som en "profet", en budbärare om kommande tider. Hurså? undrar Coleridge. Otivvelaktigt växer barn ofta upp och får uppleva framtiden. Men medan de verkligen är barn vet de snarast mindre om vad som är på gång än de vuxna. I varje fall kan Coleridge inte själv minnas att han visste mer om livet och framtiden i sexårsåldern än han gör nu. När tappar vi i så fall direktkanalen till Gud?

Aven i övrigt är Wordsworth något av genrens mästare, till exempel med sin berömda definition av poesin: "Poesi är det spontana utflödet av starka

känslor". Visst, det är klart. Åtminstone din. Men är det, oss emellan, inte konstigt att Wordsworths egen spontanitet kommer på rim och meter? Och ordagrant uppfattat, borde vi inte i så fall vara som mest poetiska i bilköer och äktenskapsgräl? Men vad vi bryr oss om i det här sammanhanget är givetvis bara om Wordsworth övertygade sina läsare. Det gjorde han.

Kultur och terapi

Men den falska paradoxen fungerar knappast om du jobbar med politik eller varureklam. Kultur- och terapivardarna är rätt plats för djupsinnigheter som: "I det postmoderna samhället råder kollektiv ensamhet". (SvD 15/1 1996). Eller: "Den klassiska musiken verkade som en motvikt till den urbana miljöns framväxt". (DN samma dag). Du får din sofistikerade publik att svälja och beundra dessa uppenbart orimliga påståenden, eftersom de också kan tolkas mycket banalt.

Verksamheter som kyrka,

skola och vårdsväng är också som gjorda för den här sortens argumentation. Försök med saker som "Gud existerar eftersom han är svaret på de troendes frågor" eller "Teoretisk utbildning ökar kunskapsklyftorna" eller "Kvinnan står närmare livets biologiska grund av födelse och växande" eller "De båda könen är en skapelse av sociala konventioner" eller "Patientens minnen är sanna för honom oavsett om de stämmer med andras upplevelser"!

Bondförnuft

Eftersom du på en gång har så bondförnuftigt rätt och öppnar

så förbluffande och spännande perspektiv kommer du att ha stor chans att knipa chefsposten eller det feta projektslaget.

Svårast är det att du läras på det här viset i lite enklare sammanhang. Men du kanske ändå kan lära av det elegantaste exempel jag sett på länge. Den för ögonblicket vanligaste biologiboken för grundskolans högstadium är närmast en pamflett för politiskt korrekt miljöpartism. Den inleds med följande aforsim: "Människan kan inte hursomhelst sätta sig över naturens lagar".

Det är så sant som det är sagt.

GÖRAN HÄGG

När man betraktar den offentliga debatten fylls man emellanåt av raseri över att många deltagare, även kända och djupt respekterade, använder sig av fullständigt oseriös argumentationsteknik. Det handlar inte om den vanliga, hederliga retoriken utan om en sorts fuskretorik som gör våld på all logik och som har sitt ursprung i den akademiska världen. Tyvärr är inte allmänhet, debattörer och redaktörer observanta på fenomenet varför det i takt med stigande utbildningsnivå sprider sig oroväckande snabbt. I ett försök att motverka denna tendens har Göran Hägg skrivit en artikelserie om fuskretorikens teknik. För att göra det hela apptilligt är serien utplagd som en handbok för dem som vill lära sig denna konst, men läsaren bör icke blanda samman det underhållande stilgreppet med det allvarliga syftet.

Peter Emlund, kulturredaktör

Det är skadligare för ett samhälle att domineras av ärliga militärer än att ha ett parlamentariskt system med korrupta politiker, skriver två forskare apropå situationen i Thailand. Tomas Larsson anmäler.

Korruption genomsyrar det thailändska politiska systemet, från högste politiker till lägste byråkrat. Landets maktavare har i århundraden förväntats vara korrupta – inom rimliga gränser.

Saklitteratur

Pasuk Phongpaichit och Sungsidh Priyaranngsan
Corruption and democracy in Thailand
Chulalongkorn University, 1994

Det är först på 1980-talet som korruption över huvud taget blev en politisk fråga. Detta

Korruption och politik i Thailand

sentida fenomen är utgångspunkten för en förtäfflig politisk-ekonomisk studie av den thailändska korruptionen, författad av två thailändska ekonomer – Pasuk Phongpaichit och Sungsidh Priyaranngsan.

Konkurrens

Korruption har tidigare varit byråkraternas, inklusive militärens, privilegium. Men i och med demokratiseringen av Thailand har de gamla mutkolvarna fått konkurrens av nya mutkolvar – civila politiker.

Kontrollen över flödena av mutpengar har därför blivit en politisk stridsfråga av utomordentlig rang. Sedan 1988 pågår en mycket tydlig kamp mellan civila politiker å ena sidan och

militärer och byråkrater å den andra, om vem som skall kontrollera denna viktiga maktfaktor. I förlängningen står dragkampen om vilken institution som skall väga tyngst i det politiska systemet i stort – förvaltningen eller parlamentarikerna. Senast 1991 gjorde militären kupp mot en civil regering som ville strypa till försölen av mutpengar till militära maktavare (genom att skära i den militära budgeten). Kuppen motiverades med att regeringen varit alltför korrupt – vilket förlänade kuppgeneralerna legitimitet i allmänhetens ögon.

Måltavlor

Så thailändska civila politikernas korrupta beteende har en

destabiliserande effekt: Det gör dem till måltavlor för media- och medelklassmissnöje – och, allvarigare, för militärkupper.

Men korruptionen kan också göra nytta. Pasuk och Sungsidh hänvisar till ett argument som presenterades av Samuel P Huntington i den klassiska studien *Political order in changing societies* (Yale University Press, 1968): korruptionspengarna kan bidra till att finansiera uppbyggandet av de politiska partierna. Och ett starkare partisystem – som motvikt till byråkratin och militären – är ett måste om den thailändska demokratin skall kunna mogna och växa sig stark.

Så länge partisystemet förblir outvecklat, lär alternativet till korrupta politiker aldrig vara

ärliga politiker, utan korrupta militärer. Även om generalerna vore änglar, så vore deras styre inte att föredra, menar författarna.

"Det är skadligare för ett samhälle att domineras av ärliga militärer än att ha ett parlamentariskt system med korrupta politiker," skriver Pasuk och Sungsidh. "Inom demokratins ramar finns åtminstone möjligheten att ett civilt samhälle med viljan att kontrollera korruptionen utvecklas.

Små summer

Vad gäller korruptionens omfattning på senare år, går Pasuks och Sungsidhs rön stick i stäv med den allmänna – mediainflaterade – uppfattningen. "Summorna det rör sig om ter sig små i jämförelse med militärgeringarnas plundringar från 1950- till 1970-tal... Parlament, press och allmän opinion har stängt munga av de enklaste och mest lukrativa vägarna till politisk korruption."

TOMAS LARSSON